

379e concert

Woensdag 11 januari 2017
20.00 uur

ISABELLE
VAN KEULEN,
viool

HANNES
MINNAAR, piano

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

Programma

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847)

Sonate voor viool en piano in F gr. t.

(1838) *

(in 1953 gepubliceerd op initiatief
van Yehudi Menuhin)

Allegro vivace

Adagio

Assai vivace

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Sonate voor piano en viool in A gr. t.

op. 30 nr. 1 (1802) *

Allegro

Adagio molto espressivo

Allegretto con Variazioni

* eerste uitvoering in de series van de SKD

PAUZE

Wolfgang Amadeus Mozart (1756– 1791)

Sonate voor piano en viool in Bes gr. t.

KV 454 (1784)

Largo– Allegro

Andante

Allegretto

Claude Debussy (1862-1918)

Sonate voor viool en piano (1916-17)

Allegro vivo

Intermède: Fantasque et léger

Finale: Très animé

Violiste en altvioliste **Isabelle van Keulen** studeerde in Amsterdam bij Davina van Wely en vervolgens in Salzburg bij Sándor Végh. In 1984 werd zij door de BBC uitgeroepen tot Young Musician of the Year. Het betekende een internationale doorbraak die resulteerde in vele optredens in binnen- en buitenland. Zij soleerde bij belangrijke orkesten als het KCO, de Berliner Philharmoniker en het NHK Symfonie Orkest in Tokio. Ook is zij zeer actief op het gebied van de kamermuziek. Zo richtte zij in 1997 het Delft Chamber Music Festival op, waarvan ze tot 2006 ook de artistieke leiding had. Isabelle van Keulen voert graag hedendaagse muziek uit en heeft bovendien een succesvol eigen tango-ensemble. Zij trad reeds driemaal eerder op in onze series: in 1997 met haar Isos Kwartet, in 2011 samen met Christianne Stotijn en Julius Drake en in 2012 met het Leopold String Trio.

Hannes Minnaar studeerde bij Jan Wijn en volgde lessen bij Alfred Brendel, Willem Brons, Menahem Pressler en Ferenc Rados. Hij won in 2010 de derde prijs van het Koningin Elisabeth Concours en ontving in 2011 een prestigieuze Borletti-Buitoni Trust Fellowship. Hannes Minnaar treedt op in solorecitals, als solist bij Nederlandse orkesten, maar ook bij buitenlandse orkesten als het BBC Philharmonic Orchestra en het London Philharmonic Orchestra. Evenals Isabelle van Keulen is hij een bevlogen kamermuzikspeler. In die laatste hoedanigheid o.a. als pianist van het Van Baerle Trio waarmee hij in 2015 een onvergetelijk concert gaf in onze serie. Isabelle van Keulen en Hannes Minnaar hebben in 2014 alle 10 sonates voor piano en viool van Beethoven opgenomen op cd.

PROGRAMMATOELICHTING

Uit de tijd dat de viool vrijwel zijn huidige perfecte vorm had gekregen, eind 16e eeuw, stamt ook de sonate voor viool en toetsinstrument (clavichord, clavecimbel), in de 17e en eerste helft 18e eeuw veelal in de vorm van een basso continuo. Namen van beroemde violisten/componisten als Biber, Telemann, Händel, (Duitsland) en Vitali, Corelli, Vivaldi, Geminiani (Italië) dienen hier te worden genoemd. Bach componeerde zes sonates voor viool en cembalo zonder basso continuo. De klassieke duosonate van de 18e eeuw vond haar hoogtepunt in de ruim 20 sonates van Mozart voor 'Klavier und Violine'. De 10 violosonates van Beethoven, stuk voor stuk meesterwerken, zijn daarop een duidelijk vervolg. Heden ten dage is de combinatie melodiestrument (viool, cello, fluit etc.) en piano nog steeds een uitdaging voor veel componisten.

De eerste bewaard gebleven composities van **Mendelssohn** dateren uit 1820, toen hij o.a. een vioolsonate in F componeerde, waarin de invloed van zijn klassieke voorbeelden Haydn en Mozart nog groot is. In 1822 deed hij de musici in Berlijn versteld staan met zijn pianokwartet in c dat in 1823 als op. 1 werd uitgegeven; er volgden nog twee werken voor dezelfde bezetting (op. 2 en 3). In 1823 componeerde hij een vioolsonate in f die als op. 4 in 1825 werd uitgegeven. Dat Mendelssohn in 1838 een vioolsonate in F had gecomponeerd was tot 1952, toen Yehudi Menuhin een fotocopie kreeg toegespeeld van het manuscript van deze sonate, volslagen onbekend.

slot 1e deel / Adagio

Merkwaardig dat dit manuscript is blijven liggen en dat niemand er meer naar heeft omgekeken. Mendelssohn zelf is er blijkbaar niet aan toegekomen

deze gereed te maken voor publicatie; het is bekend dat hij zeer nauwgezet te werk ging voor hij een compositie vrijgaf aan een uitgever. Van 1838 tot 1844 schaaftte hij aan zijn beroemd geworden vioolconcert, waarmee deze sonate zeker verwantschap toont. Merkwaardig is dat het na 1953 nog wel veertig (!) jaar heeft geduurd voordat het werk doordong tot het repertoire van de bekende violisten. Schlomo Mintz was een van de eersten die het werk op cd heeft gezet (1988). Het eerste deel heeft een feestelijk en gedreven openingsthema dat een melodieuze antwoord krijgt in het 2e thema. In het tweede deel ontvouwen zich 2 thema's als een vredig landschap; na een gedeelte met onrustige heftige passages, een onweer awh, keert de rust terug. In het laatste deel gaan elfjes, vlinders en wat er allemaal nog meer kan vliegen achter elkaar aan. Kortom: het is echt Mendelssohn op zijn best en het is onbegrijpelijk dat deze sonate zolang in de vergetelheid is gebleven.

Van de 10 vioolsonates van **Beethoven** komt er een aantal regelmatig voor op concertprogramma's zoals de 1e, de 5e (Frühling) en de 9e (Kreutzer); andere, zoals de zesde die vanavond op het programma staat, vrijwel

nooit. Aan de kwaliteit kan het echt niet liggen, waaraan dan wel? Waarschijnlijk is het de meest introverte sonate en moeten de oortjes van de luisteraar extra op scherp staan om de delicateste ervan waar te nemen. Het eerste deel is verfijnd kantwerk waarbij de stemmen van de piano en de viool kunstig zijn vervlochten. Het tweede deel zou men kunnen typeren als uiting van gesublimeerde innerlijke rust, al lijkt dit in tegenspraak met het 'molto espressivo' dat Beethoven voorschrijft. Het Variatiedeel is een wonder van subtiële vindingrijkheid.

Mozart's sonate KV 454 is een van zijn meest gespeelde en besproken (bv. in Diskotabel) vioolsonates. Toch is deze in de series van de SKD maar één maal uitgevoerd en wel op het 39e concert op 26 november 1962 door de beroemde pianist Noël Lee samen met de eveneens beroemde Amerikaanse violist Paul Makanowitsky. De meest spraakmakende opname ervan is die van Clara Haskil met Arthur Grumiaux.

In april 1784 werd Wenen bezocht door een 20-jarig vioolwonder, Regina Strinasacchi, afkomstig uit Mantua. Afgesproken was dat Mozart met haar een concert zou geven en voor dat doel componeerde Mozart deze sonate, maar het was de tijd dat Mozart het bijzonder druk had, het Weense publiek zich nog niet van hem ging afkeren, zijn concerten goed bezocht werden en hij ook veel lessen had te geven. Zodoende had hij op de ochtend van het concert alleen de vioolpartij op papier staan die hij aan Regina gaf zodat zij zich op het concert kon voorbereiden; tijd voor een gezamenlijke repetitie was er niet en 's avonds speelde hij de pianopartij uit zijn hoofd, gezien de complexiteit van deze sonate een onvoorstelbaar hachelijke onderneming. Toen de bij het concert aanwezige keizer Joseph II hem vroeg of hij de pianopartij mocht inzien gaf Mozart hem een blanco stuk muziekpapier.

De vioolsonate van **Debussy** is in de historie van de SKD driemaal gespeeld: Herman Krebbers 1956, Gyorgy Pauk 1967 en Rainer Kussmaul 1990. Debussy had vòòr 1915 behalve veel voor piano, slechts

enkele kamermuziekwerken gecomponeerd waarvan het strijkkwartet (1893) en de Syrinx (1913) voor fluit-solo de meest bekende zijn. Na 1913 vatte hij het plan op 6 sonates te gaan componeren voor diverse combinaties van instrumenten. In 1915 voltooide hij een sonate voor cello en piano, kort daarna een voor fluit, altviool en

harp en in 1917 de vioolsonate, die hij opdroeg aan zijn echtgenote Emma Bardac. Het is zijn laatste compositie. Debussy leed al jaren aan prostaatkanker, de drie overige geplande sonates heeft hij niet kunnen realiseren. Op 5 mei 1917 gaf hij samen met de violist Gaston Poulet de première in de Salle Gaveau. Op 17 sept. speelden zij de sonate in Saint-Jean-de-Luz nabij Biarritz en dit was het laatste openbare optreden van Debussy. Hij stierf een half jaar later: 25 maart.

De vioolsonate van Debussy is een mijlpaal in de ontwikkeling van het genre. Zij is volstrekt origineel en onvergelijkbaar met alle vioolsonates die eerder zijn gecomponeerd. De drie delen hangen qua thematiek nauw samen, soms heel duidelijk, maar ook verstopt en niet zomaar waarneembaar. Er zijn voortdurend wisselingen in het ritme, zodat de muziek steeds 'vrij, beweeglijk en kleurrijk' overkomt op de luisteraar, het ideaal van deze tegendraadse, geniale componist. En de tonaliteit? Die zwerft, maar dat is op zich niet bijzonder, de sonate begint in g en eindigt in G.

Volgend concert
Maandag 20 februari 2017, 20u
Klenke Quartett
Harald Schoneweg, altviool
Strijkkwintetten
Mozart, KV 174 en KV 593
Brahms, op. 111
19u. Inleiding Guus van Es, musicoloog

Google voor recensies naar
'kamermuziek Deventer'